

Z. Br.

Dyskusja o Tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 10/3, 449-450

1965

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z HISTORII PAPIERNI POMORSKICH

W nrze 2/1964 kwartalnika „Polska Sztuka Ludowa“ ukazał się artykuł F. Pabicha *Madonna w filigranach pomorskich*. Autor od wielu lat zajmuje się historią papierni pomorskich, przygotowując książkę na ten temat. Artykuł w zasadzie poświęcony jest filigranom, czyli znakom wodnym na papierach (tu z motywem Madonny), podaje też jednak wiadomości z zakresu historii papierni na Pomorzu. Za najstarszą papiernię w Polsce uchodzi zakład w Prądniku, założony w 1496 r.; autor podaje natomiast, że starsza jest papiernia w Gdańsku, założona w 1420 r.

W nrze 5/1965 miesięcznika „Litera“ ten sam autor umieścił artykuł poświęcony wyłącznie historii papierni w Gdańsku (*Stare papiernie gdańskie*).

Z. Br.

JESZCZE RAZ O RUCHU OKRĘTOWYM W GDAŃSKU W 1688 R.

Odnotowaną w nrze 1/1964 „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki“ (s. 135), polemikę w sprawie ruchu okrętowego w porcie gdańskim w 1688 r., toczoną na łamach „Kwartalnika Historii Kultury Materialnej“, kontynuował w nrze 1/1965 tego kwartalnika S. Gierszewski (*Jeszcze raz w sprawie żeglugi gdańskiej 1688 roku*).

Z. Br.

ŻYDOWSKIE KURSY RYBACKIE W GDYNI W LATACH 1936—1939

Niezmiernie ciekawy przyczynek do historii rybołówstwa morskiego dał Andrzej Ropelewski w nrze 11/1964 „Gospodarki Rybnej“. W artykule *Nieznaną kartą z historii naszego rybołówstwa morskiego* opisał on kursy rybackie organizowane w latach 1936—1939 dla młodzieży żydowskiej, zamierzającej wyemigrować do ówczesnej Palestyny i tam pracować w rybołówstwie morskim. Programy kursów obejmowały podstawy nawigacji i praktyczne zajęcia rybackie na łodziach i kutrach, zajęcia z zakresu techniki sieciarskiej itd. Ogółem przeszkolono ok. 55 osób. W artykule są dwie fotografie. O kursach tych nikt dotychczas nawet nie wspominał.

Z. Br.

10-LECIE „ARCHIWUM HYDROTECHNIKI“

W nrze 3/1964 kwartalnika Instytutu Budownictwa Wodnego PAN „Archiwum Hydrotechniki“ prof. Waclaw Balcerski, członek Rady Redakcyjnej, dał szkic poświęcony 10-leciu tego czasopisma (1954—1963).

Z. Br.

DYSKUSJA O TAJNYM UNIWERSYTECIE ZIEM ZACHODNICH

W „Ostdeutscher Literatur-Anzeiger“ (nr 3/1963) zamieszczona została recenzja A. Heisego pracy W. Kowalenki *Tajny Uniwersytet Ziem Zachodnich — Uniwersytet Poznański 1940—1945*¹⁸. Recenzent stawia tu m.in. pytanie: czy *deutsche Verwaltung* wiedziała o istnieniu TUZZ? Recenzowana praca sama poruszyła ten temat, recenzent wolał jednak odpowiedzieć inaczej niż książka; sądzi on, że przy ogólnym zakazie nauczania w szkołach akademickich władze okupacyjne w Warszawie odnosiły się tolerancyjnie do tajnego nauczania na

¹⁸ Por. recenzję tej książki w nrze 1—2/1965 „Kwartalnika“, s. 164.

TUZZ ze względu na to, że odciągało ono rzekomo młodzież polską od udziału w ruchu oporu.

W związku z tym sądem w nrze 4/1964 „Przeglądu Zachodniego“ ukazał się list autora książki, prof. W. Kowalenki, przeciwstawiający się takiemu ujęciu sprawy; książka wyraźnie bowiem mówi, że okupanci nie wiedzieli o istnieniu TUZZ, nie może być zatem mowy o jakiejś „tolerancji“ ze strony administracji niemieckiej.

Zwrócić też warto uwagę na artykuł S. Poznańskiego *Tajny Instytut Morski* w nrze 10/1965 dwutygodnika „Za Wolność i Lud“. Z artykułu wyraźnie wynika, że studia wyższe (tu studia w Instytucie Morskim, który był jednym z wydziałów TUZZ) nie odciągały bynajmniej młodzieży od podziemnej walki zbrojnej. S. Poznański o Tajnym Instytucie Morskim ogłosił też artykuł *Niezwykła karta z dziejów szkolnictwa wyższego* w nrze 20/1965 tygodnika „Życie Gospodarcze“.

Z. Br.

PRZEGLĄD HISTORYCZNY LEKSYKOGRAFII SŁOWIAŃSKIEJ

W nrze 1—4/1963 czasopisma Węgierskiej Akademii Nauk „Studia Slavica“ Lajos Kiss ogłosił pracę *Die erklärenden Wörterbücher der slawischen Sprachen*. W rozdziale wstępnym autor dał ogólny zarys historii leksykografii słowiańskiej od XVI w., a w rozdziałach następnych: dziejów leksykografii rosyjskiej — od r. 1783, nowszej historii leksykografii polskiej — od Lindego, leksykografii czeskiej — od słownika J. Jungmana z lat 1835—1839, słowackiej — od słownika A. Bernoláka z lat 1825—1827, serbochorwackiej — od słownika V. Karadžicia z 1818 r., bułgarskiej — od słownika A. Duvernois z lat 1885—1889; w końcowym zaś rozdziale przedstawił łącznie leksykografię ukraińską — od 1886 r., białoruską — od 1870 r., łużycką — od słownika języka dolnołużyckiego E. Muki wydanego w 1911 r., słoweńską — od 1894 r.; pierwszy słownik z językiem macedońskim (najmłodszym literackim językiem Słowiańszczyzny) ukazał się dopiero w 1961 r. Przegląd Kissa obejmuje tylko słowniki ogólnojęzykowe i — jak mówi już tytuł pracy — tylko najważniejsze.

Z. Br.

STULECIE METALOGRAFII

W dniu 27 V 1964 w Duisburgu na posiedzeniu Komisji Historycznej Zrzeszenia Niemieckich Odlewników H. Schmidt wygłosił z okazji stulecia metalografii odczyt, którego streszczenie przedrukowane zostało w nrze 10/1964 czasopisma „Giesserei“, wychodzącego w NRF.

Autor zwraca uwagę, że rozpoczęte w Sheffield w 1864 r. przez Henry'ego Cliftona Sorby'ego badania mikrostruktury metali dały właściwy początek klasycznej metalografii żelaza i stali. Prace Sorby'ego wykorzystano później do prowadzenia metalograficznych badań innych metali. Był to ogromny skok w badaniach rozpoczętych 300 lat temu, niemal wraz z wynalazkiem mikroskopu. Dwieście lat temu rozpoczęto badania metodą trawienia powierzchni metalu. W początkach XIX w. przeprowadzono badania zglądów metalograficznych meteorytów, co było dalszym przyczynkiem do rozwoju metalografii. Sorby uzyskał w czasie badań metalograficznych nad żelazem i stałą (1864 r.) pierwsze fotograficzne ujęcia struktury tych metali, prace jego nie znalazły jednak żywszego w tym czasie odzwiedku.

W Niemczech w tym samym czasie i niezależnie od badań Sorby'ego pracował nad podobnymi zagadnieniami A. Martens, z którym przystąpił później do współ-